

Kleine Vliegenvanger in het Kniphorstbos

Johan Bos

Tijdens een broedvogelinventarisatie op 19 mei 1990 in het Kniphorstbos bij Anloo (Drenthe) werd ik verrast door de aanwezigheid van een bijzonder zangerfje. Mijn aandacht werd getrokken door een voor mij onbekende zang. Deze zang had wel iets wel weg van het liedje van de Fiis en werd voortgebracht met de kracht van een Fluter.

Een poging om het raadseltje in beeld te krijgen lukte: het zat lager dan ik verwachtte, ongeveer vijf meter hoog op een zijtak van een grote beuk. Het vrij kleine beestje zat fanatiek te zingen waarbij onmiddellijk de feloranje keel opviel. Vergelijkingen van de gehoorde zang met die op een cassettebandje bevestigden mijn vermoeden: het ging hier om de Kleine Vliegenvanger!

Het bleef niet bij deze ene waarneming, en ook niet bij dit ene exemplaar. Enkele dagen later werd een paartje waargenomen, druk baltsend en zoekend naar een nestholte. Een compleet overzicht van de waarnemingen ziet er als volgt uit:

- 19 mei -> mannetje zingend
- 20 mei -> mannetje zingend
- 24 mei -> paartje baltsend + zang mannetje
- 26 mei -> mannetje zingend
- 3 juni -> mannetje zingend
- 16 juni -> paartje aanwezig + zang mannetje
- 1 juli -> mannetje zingend
- 21 juli -> mannetje zingend

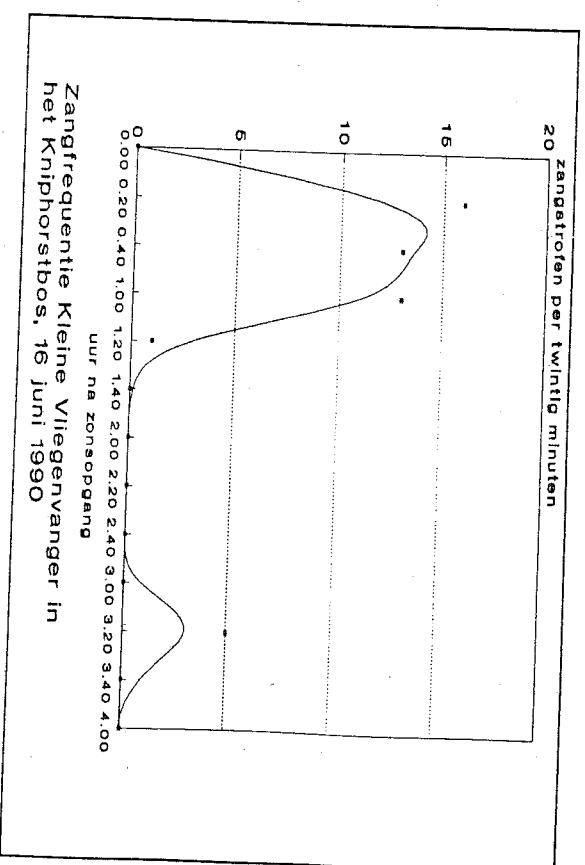
De Kleine Vliegenvanger werd behalve mijzelf waargenomen door Patrick Martens, Romke Jonker, Peter Willigers, Harold Steendam, Doite Schaap, Daphne Slouthamer, Henk den Bakker, Dennis Ensing, Vincent Lanjouw, Bruno Boucher, Remco Drewes en Mark Bakker.

Deze Kleine Vliegenvanger verdedigde een opmerkelijk groot territorium, vergeleken met territoria van even grote vogels. De zang werd op ruwweg drie plaatsen in het Kniphorstbos gehoord. De grootste afstand tussen twee van deze plaatsen bedraagt zo'n achthonderd meter. Aanvankelijk dacht ik ook met mogelijk twee mannetjes te maken te hebben vanwege de grote afstand tussen de twee zangposten. Maar door de verschillende lokaties tijdens een bezoek met behulp van andere vogelaars permanent te bezetten (door een portofoonverbing werd informatie uitgewisseld over de waarnemingen van de Kleine Vliegenvanger) werd al snel duidelijk dat het hier 'maar' om één territorium ging. Een overzicht van waarnemingen op 16 juni 1990:

- 4.21 - 4.40 uur -> zingend op lokatie 1
- 4.42 - 4.44 uur -> zingend op lokatie 2
- 4.46 - 5.32 uur -> zingend op lokatie 1
- 7.34 - 7.36 uur -> zingend op lokatie 2

Het populaire vogeltje bleek een uitgesproken voorkeur te hebben voor beukenbos. De boomlaag in het Kniphorstbos bestaat voor het grootste gedeelte uit grove den, douglasspar, fijnspar, japanse lariks, beuk, ruwe berk en zomereik. De zanglokaties bevonden zich allen in bospercelen met uitsluitend oude beuken met weinig tot geen ondergroei.

Wie het bijzondere vliegenvangerijtje ook wilde bewonderen moest vroeg uit de veren. De zang werd voornamelijk vlak na zonsopgang voortgedragen. Bij overdagbezoeken aan het gebied is de Kleine Vliegenvanger nimmer waargenomen. Op 16 juni werd de zangactiviteit gemeten. De verschillende zangposten werden benamd en bij elke zangstrofe die werd gehoord werd de tijd (in minuten nauwkeurig) genoteerd (n=48). Het resultaat is te zien in de volgende figuur:

De Kleine Vliegenvanger heeft in Nederland, zover bekend, vijf keer gebroed: in 1936, 1983, 1984 1988 en 1989 (Het Vogeljaar 38 (2): 74). Of het paartje in het Kniphorstbos ook gebroed heeft is de vraag. Hoewel er voldoende broedgelegenheid aanwezig was zijn er nooit jongen waargenomen. In juli zijn er echter slechts twee bezoeken aan het gebied gebracht zodat de kans bestaat dat de eventueel uitgevlogen jongen niet opgevallen zijn.